

Özet

Üçüncü Dünya Savaşı senaryolarında Kıbrıs ve Kırım stratejik önem taşımaktadır. Rusya-Ukrayna Savaşı, özellikle Rusya'nın nükleer gücü nedeniyle dünya için büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün (NATO) Baltık bölgesinde genişlemesi, İsveç'in NATO üyeliği ve Kaliningrad meselesi, Rusya'nın endişelerini artırmıştır. Rusya, Ukrayna'yla olan savaşın aslında Batı'yla bir mücadele olduğunu düşünmektedir.

Rusya'nın Yakın Çevre Doktrini, Ukrayna meselesinin temelini oluşturmaktadır. Buna göre Rusya'nın yakınında olan ülkeler Rusya'nın olmazsa olmaz etki alanlarıdır. Rusya, Avrasya coğrafyasında merkezi bir güç sahibi olma isteğini sürdürmektedir. Kafkasya, enerji kaynaklarının geçiş noktası olma nedeniyle oldukça önemli bir bölge olarak ön plana çıkmaktadır.

Rusya-Ukrayna Savaşı bağlamında hegemonyacı istikrar teorisi geçersiz bir durumdur. Bu bağlamda en büyük faydayı Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) elde ettiği söylenebilir. Avrupa, ABD'nin etkisinden kurtulmaya çalışsa da zorlanmaktadır. Uluslararası hukuk, güç ve çıkarların belirlediği bir konuma düşmüş, savaş suçları konusunda çifte standartlar ortaya çıkmıştır. Güvenlik, artık sorgulanır hale gelmiştir; Batı, istemediği aktörlere karşı bir düşman yaratma eğilimindedir. Bu süreçte uluslararası hukukun uygulanmaması; NATO ve Birleşmiş Milletler (BM) gibi Batı eksenli kurumlara karşı ciddi bir güvensizlik ve geleceğe dair belirsizlik olgusu yaratmıştır.

Rusya-Ukrayna Savaşı'nın Bölgesel-Küresel Etkileri ve Üçüncü Dünya Savaşı Senaryoları.

Prof. Dr. Giray Saynur DERMAN - Marmara Üniversitesi

Jeopolitik açıdan Amerika'nın giremediği bir deniz olan Karadeniz'de bir güç mücadelesi yaşanmaktadır. Burada Rusya'nın hakimiyeti ile Batı'nın hedefleri doğrultusunda gerçekleştirilen bir mücadele söz konusudur. Bu mücadele yeni değildir, çok daha eskiye uzanmaktadır.

2014 yılında Kırım'ın Rusya'nın eline geçmesi ve Batı devletlerinin bu duruma büyük bir tepki göstermemesi, Donbas bölgesinde ayrılıkçı Ruslara karşı yapılan mücadele, neredeyse üç yıla varan uzun bir çatışma dönemine girilmesine neden olmuştur. Ukrayna, Rusya için son derece önemlidir. Çünkü Ukrayna, Rusya'nın kuruluş tarihi açısından Doğu Slavların merkezi olan Kiev Rusya'sıdır.

Huntington, medeniyetler çatışmasının Avrasya'ya hakim olan gücün dünyayı kontrol edeceği tezini ortaya koymuştu. Doğu Avrupa ve Avrasya'ya hakim olan gücün dünya hakimiyetine sahip olacağını, tüm zenginliklerin bu bölgede toplandığını savunmuştu. Günümüz politikalarında da bu büyük oyun devam etmektedir. Buna "Great Game", yani "Yeni Büyük Oyun" denmektedir. Türkiye de bu güç mücadelesinin tam merkezinde yer alan bir aktördür. Hem bölgesel hem de küresel mücadelede Türkiye'nin rolü giderek önem kazanmaktadır.

ABD, küresel hegemon güç olarak Karadeniz'e giremediği için bu bölgedeki güç mücadelesine farklı açılardan bakmaktadır. NATO ve güvenlik politikaları çerçevesinde Amerika'nın bu bölgelerdeki hakimiyetini genişletmeye çalıştığı görülmektedir. BM'nin barış ve güvenlik misyonu maalesef zedelenmiş durumdadır. Çünkü BM'nin daimi beş üyesi arasında büyük güçlerin etkisi belirleyici olmaktadır. Bugün Rusya-Ukrayna Savaşı'nda yaşananların küresel dengeleri nasıl değiştirdiği açıkça görülmektedir. Rusya, "Ukrayna olmadan Rusya olmaz" demektedir.

Savaşın en önemli boyutlarından biri de göç olmuştur. Ukrayna halkı, en çok Polonya'ya göç etmiş ve bu durum Avrupa için büyük bir sorun haline gelmiştir. Batı, Ukrayna'dan gelen mültecileri kabul ederken, Suriye ve Afganistan'dan gelen mültecileri istememiştir. Bu durum, Batı'nın "kendilerinden olan" ve "olmayan" ayrımını net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Savaşın ekonomik boyutları da büyük bir etkiye sahiptir. Rusya'ya uygulanan yaptırımlar, özellikle SWIFT sisteminden çıkarılması, büyük bir zarara neden olmuştur. Hatta İngiltere'de futbol takımlarına kadar bu yaptırımlar uzanmıştır. Oligarkların ve milyarderlerin yatırımları dondurulmuştur. Rusya'nın bu süreçte tahıl krizine neden olması da önemli bir gelişmeydi. Türkiye, bu kriz sırasında arabuluculuk yaparak çok önemli diplomatik girişimlerde bulunmuş ve tahıl koridoru anlaşmalarında önleyici bir güç olmuştur.

Özellikle Rusya-Ukrayna Savaşı ve Ortadoğu'daki gelişmelerde Türkiye'nin bölgesel bir dış politika aktörü olarak ne kadar önemli bir rol oynadığı görülmüştür. Türkiye'nin bu jeopolitik denklemde yer alması ve güç mücadelelerinde bölgesel savaşlardan en az etkilenen ülke olmaya çalışması dikkat çekicidir. Bu durum, bir nevi denge politikası olarak yorumlanabilir. Türkiye, Rusya-Ukrayna Savaşı gibi büyük krizlerde bile pozisyonunu koruyarak bölgesel istikrarı sağlamaya çalışmaktadır.

Vekalet savaşlarındaki artış da dikkat çekicidir. Suriye'de paralı askerlerin kullanılması

10 Ekim 2024

stratejisi, Ukrayna'da da hayata geçirilmiştir. Azak Denizi ve Kırım gibi hassas bölgelerdeki gerilimler ise nükleer meseleye doğru evrilme riski taşımaktadır. Nükleer tehdit hafife alınacak bir konu değildir ve bu mesele sürekli gündeme gelmektedir. Benzer şekilde İran ile İsrail arasındaki gerilim de bu konuyu ön plana çıkarmaktadır. Üçüncü Dünya Savaşı, Ukrayna'dan mı, yoksa Ortadoğu'dan mı başlayacak, yoksa her iki kriz birleşerek büyük bir kaosa mı yol açacak, bunları zaman gösterecektir. Ancak günümüzde dünya, bölgesel çatışmaların çok ötesinde bir tehlikeyle karşı karşıyadır.

ABD'nin dış politika stratejileri de değişim göstermektedir. Amerika'nın etkisi altındaki Batı ülkeleri, bu etkiden kurtulmaya çalışmaktadır. Almanya başta olmak üzere Avrupa'da Amerikan üslerinin sayısı artmakta, ancak ülkeler bu üslerden rahatsızlık duymaktadır. Amerika'nın etkisinden çıkma eğilimi ve Avrupa'nın enerji krizinden gördüğü zararlar, Batı'yı zor durumda bırakmıştır. Enerji bakımından büyük kayıplar yaşayan Avrupa, Amerika'nın etkisinden kurtulmak isterken aslında bu etkiden kaçamamaktadır.

Ukrayna-Rusya Savaşı, sadece iki ülke arasındaki bir çatışma değildir. Bu savaş, Batı'nın Rusya'ya karşı tutumunu da ciddi şekilde test eden küresel bir mesele haline gelmiştir. Batı, Ukrayna'ya büyük askeri ve ekonomik yardımlar yapsa da savaşın gidişatında özellikle Amerika ve Avrupa'nın farklı çıkarlar ve yaklaşımlar sergilediği görülmektedir. ABD, Ukrayna'ya büyük ölçüde askeri yardımlarla destek verirken, Avrupa içerisinde bu konuda bir çekinceli tutum mevcuttur. Özellikle İsveç ve Finlandiya gibi ülkelerin NATO'ya katılım süreçleri, Rusya'nın sınırlarına yakınlıkları nedeniyle bölgede ciddi bir endişe kaynağı olmuştur.

Analiz

Dünya şu anda büyük bir belirsizlik içindedir ve savaş, enerji kaynakları, su yolları gibi stratejik çıkarlar üzerinden şekillenen yeni bir döneme girmektedir. Bu süreçte uluslararası hukukun etkisizleşmesi ve güçlü olanın haklı sayıldığı bir dünya düzeni, küresel barış ve güvenliği ciddi anlamda tehdit eden bir durum yaratmaktadır.

Avrupa'da, özellikle Almanya ve Fransa arasında gelecekte ciddi bir güç mücadelesinin yaşanabileceği öngörülmektedir. Almanya, Avrupa'nın ekonomik lideri gibi görünse de Amerika'nın etkisi altında kalmaya devam etmektedir. Bu, Fransa'nın daha bağımsız bir Avrupa politikası izleme hedefleriyle çelişmekte ve iki ülke arasında stratejik bir rekabete yol açmaktadır. Bu durum, Napolyon Bonapart döneminde yaşanan güç mücadelelerine ve Avrupa'nın

yeniden şekillendirildiği Viyana Kongresi sonrası süreçlere benzetilebilir. Almanya'nın yükselişi, ulusal kimlik inşası ve Bismarck'ın liderliğindeki Prusya hakimiyetiyle Avrupa'nın siyasi haritası şekillenmiştir.

Günümüzde ise Almanya, ekonomik gücüne rağmen Amerika'ya olan bağımlılığı nedeniyle stratejik olarak sınırlı bir durumda kalmaktadır. Bu bağlamda BM'nin ve uluslararası kurumların barış ve güvenlik konusundaki etkisizliği de göz önüne alınmalıdır. İkinci Dünya Savaşı sonrası kurulan BM, Bosna ve Ruanda gibi yerlerdeki soykırımları önleyememiştir. Saraybosna'da yaşanan trajedi ve Srebrenitsa Katliamı, Avrupa'nın göbeğinde gerçekleşen soykırımlar olarak tarihe geçmiştir. Bu, uluslararası hukuk ve barışın sağlanmasında büyük bir başarısızlık örneğidir.

Balkanlar, patlamaya hazır bir diğer kriz alanıdır. Kosova ile Sırbistan arasındaki gerginlikler, eski Yugoslavya'nın parçalanmasından doğan derin etnik ve siyasi anlaşmazlıklar hala çözülmemiştir. Özellikle Tito sonrası dönemde Yugoslavya'nın dağılmasıyla ortaya çıkan sorunlar ve Balkanlar'daki etnik çatışmalar, bölgeyi hâlâ tehlikeli bir hale getirmektedir.

Rusya'nın Afrika üzerindeki etkisi ise son yıllarda önemli ölçüde artmış durumdadır. Afrika'da birçok ülke, Batı'nın etkisinden uzaklaşarak Rusya'yla daha yakın ilişkiler kurmaya başlamıştır. Rusya-Ukrayna Savaşı da Afrika'daki bu jeopolitik dengeleri etkilemektedir. Bu çatışma, sadece Avrupa'yı değil, dünya genelinde ekonomik ve siyasi dengeyi sarsmış durumdadır. Tahıl krizi, enerji fiyatlarındaki dalgalanmalar ve ekonomik sıkıntılar Batı ülkelerini de ciddi şekilde etkilemiştir.

Siber savaşlar ve yüksek teknoloji alanındaki mücadeleler de önümüzdeki dönemde önem kazanacaktır. Artık savaşlar sadece konvansiyonel alanlarda değil, dijital dünyada da yaşanmaktadır. Siber saldırılar, devletlerin altyapılarına yönelik tehditler oluşturmakta ve bu durum yeni bir güvenlik boyutunu ortaya çıkarmaktadır. Özellikle yapay zekâ ve siber güvenlik, ülkelerin savunma politikalarının merkezinde yer alacaktır.

Türkiye ise bu alanda önemli adımlar atmış durumdadır. İHA ve SİHA teknolojileri, Bayraktar ve ASELSAN gibi firmaların geliştirdiği ileri teknolojiler, Türkiye'nin savunma sanayisinde öne çıkmasını sağlamıştır. Ancak NATO müttefiki olmasına rağmen Türkiye, ABD'den F-35 ve Patriot füze sistemlerini alamamıştır. Bu da Türkiye'nin Batı ile savunma işbirliğinde bazı engellerle karşılaştığını göstermektedir. Sonuç olarak, dünya düzeni hızla değişmektedir.

10 Ekim 2024**Sonuç**

Kırım, Rusya-Ukrayna-Batı denklemiindeki en önemli unsurdur. Kırım'ın Rusya'nın eline geçmesi ve Batı'dan büyük bir tepki gelmemesi dolayısıyla uzun bir mücadele dönemine girilmiştir. Bu bakımdan Üçüncü Dünya Savaşı senaryoları açısından Kırım ve Kıbrıs'a çok dikkat edilmelidir. Nitekim Kıbrıs, Güney'e açılan pencereyken, Kırım, Kuzey'e açılan penceredir. En büyük tehlike halen Rusya-Ukrayna Savaşı'dır. Nitekim Rusya, çok önemli bir nükleer güçtür ve diğer ülkeler için büyük bir tehdittir.

Tüm bu üç senede olan olaylar, Avrasya'ya hâkim olan gücün dünyayı kontrol edeceğine dair jeopolitik teorileri hatırlatmaktadır. Bu denklemde Türkiye de yer almaktadır. Bölgesel ülkeler küresel mücadelede neredeyse merkez konumuna gelmiş durumdadırlar. Bu dönemde, iki kutuplu dönemden farklı olarak Rusya ve ABD arasında doğrudan bir mücadele söz konusu değildir. Çin aslında bir ekonomi devi olarak dünyaya hükmetmektedir. Ancak bunu savaşlarla yapmamaktadır. Ekonomiyi yönetmesi ve Rusya'yla ilişkilerini geliştirmesi Batı için temel bir tehdittir.

En büyük zorluklar uluslararası hukukta ve özellikle savaş suçlarıyla ilgili ortaya çıkmaktadır. Örneğin Putin'e karşı savaş suçlusu veya kıtalararası yakalama kararı Netanyahu için uygulanmamaktadır. Bu yüzden uluslararası hukuk, BM, NATO, uluslararası örgütler ve savunma paktları içinde bir çaresizlik vardır.

Üçüncü Dünya Savaşı'na yol açabilecek muhtemel kriz alanları, Tayvan meselesi, Kore meselesi, donmuş çatışmalar bağlamında Kafkasya, Kosova ve Sırbistan meselesi bağlamında Balkanlar ve Orta Doğu olarak sıralanabilir. Tüm dengelere ekonominin yön verdiği hem askeri hem siyasi bir düzen ortaya çıkmıştır. Bu manada uluslararası hukukun önemi neredeyse hiç kalmamıştır. Üçüncü Dünya Savaşı, eğer siber savaşları sayarsak kısmen başlamıştır, denebilir.

2009 yılında kurulan BRICS, çok önemlidir. Türkiye'nin BRICS, ŞİÖ ve Avrasya Ekonomik Birliği gibi platformlarda yer alması sonraki süreçte çok yararlı olacaktır. Türkiye hem batıda hem de doğuda olabilir ve olması lazımdır. Nitekim uluslararası ilişkilerde öncelik çıkarlardır. İki ülke işbirliği içine girdiyse onların çıkarları önemlidir. Bu doğrultuda Türkiye'nin bakış açısı çok doğrudur. Türkiye'nin Rusya'yı karşısına alması olumlu sonuçlanmaz. Terör faaliyetleri dolayısıyla da Türkiye'nin çok kutuplu olması, bölgesel bir aktör olarak küresel denklemde yer alması gerekmektedir.

Yazar Hakkında

Prof. Dr. Giray Saynur DERMAN - Marmara Üniversitesi

Prof. Dr. Giray Saynur Derman halen Marmara Üniversitesi, İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü Kişilerarası İletişim Anabilim Dalında görev yapmaktadır. 1991 yılında Lisans, 1995 yılında, Yüksek Lisans, 2003 yılında doktora eğitimini Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü'nde tamamlamıştır. 1992-2003 Yılları arasında Marmara Üniversitesi'nde Araştırma Görevlisi, 2004-2011 yılları arasında Sakarya Üniversitesi'nde Yrd. Doç. Dr. ve 2011-2016 yılları arasında Doç. Dr. Akademik unvanıyla aynı üniversitenin uluslararası ilişkiler bölümünde çalışmıştır. Uzmanlık alanı Türk Dış Politikası, Siyasi Tarih, Uluslararası ilişkiler üzerinedir. Başlıca ilgi alanları Türkiye-Rusya, ABD, AB ilişkileri, Ukrayna-Kırım, Orta Asya, Kafkasya, Balkanlar, Orta Doğu ve Karadeniz Bölgesi'nin dış ve güvenlik politikaları olup, etnik çatışma alanları ve dış politika analizi de ilgi alanları arasındadır. Çok sayıda ulusal ve uluslararası bildiri, makale ve kitapları bulunmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri University of Texas/UTD, St. Petersburg Devlet Üniversitesi ve Kırım Devlet Sanayi ve Pedagoji Enstitüsü'nde misafir akademisyen olarak görev yapmıştır. İngilizce, Rusça ve Kırım Tatarcası bilmektedir.

10 Ekim 2024**Uluslararası Güncel Konular**

Küresel ve bölgesel rekabet uluslararası ilişkilerde baş döndürücü bir değişim ve dönüşümle sonuçlanmaktadır. Devletler arası savaşlar, iç savaşlar, terörizm, ekonomik ve teknolojik rekabet, artan nüfus artışıyla birlikte kıt kaynakların her geçen gün daha da kritik hale gelmesi, düzenli ve düzensiz göçler, salgın hastalıklar devletlerin güvenlik anlayışını hızla değiştirmekte ve bu karmaşık ve hızla değişen gündemde karar almak ve uygulamak daha da zorlaşmaktadır.

Örneğin, Rusya-Ukrayna Savaşı nükleer silah kullanımını da içerecek şekilde her geçen gün daha tehlikeli hale gelirken, tüm dünya Gazze'deki soykırıma seyirci kalmaktadır. Terörizm tehdidi her geçen gün yeniden artarken, aynı ittifak içinde olan devletler bile müttefiklerine karşı tehdit oluşturan terör örgütlerine destek vermekten kaçınmamaktadır. Başta BM olmak üzere uluslararası örgütler bölgesel ve küresel sorunlara çözüm bulmakta yetersiz kalmaktadır.

Uluslararası güncel sorunları yakından takip etmek ve gelişmeleri doğru okumak dış politikada karar almak konusunda temel rolü oynamaktadır. İlgili devlet kurumları kadar üniversiteler ve düşünce kuruluşları da bu süreçte önemli rol oynamaktadır. Kapadokya Üniversitesi (KÜN) ve Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) iş birliğinde yürütülecek bu proje ile Uluslararası Güncel Sorunların bu konudaki uzmanlar ile tartışılması, ele alınması ve uluslararası bu sorunlara ilişkin olarak Türk Dış Politikasında alınacak kararlara ışık tutması amaçlanmaktadır.

Proje hakkında detaylı bilgiye;
<https://commonhorizon.kapadokya.edu.tr/> adresinden ulaşabilirsiniz.

Prof.Dr. Şafak OĞUZ

2019 yılında Doçentlik ve 2024 yılında Profesör unvanını alan Prof.Dr. Şafak OĞUZ, Türk Silahlı Kuvvetleri'ndeki (TSK) 23 yıllık hizmetinden sonra 2021 yılında emekli olmuştur. Görevi esnasında Birleşmiş Milletler (BM) ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) bünyesinde de çalışan OĞUZ, Kitle İmha Silahları, Terörizm, Uluslararası Güvenlik, Uluslararası Örgütler ve Barış ve Çatışma Çalışmaları konularında çalışmalar yapmaktadır. Prof.Dr. Şafak OĞUZ, halen Kapadokya Üniversitesi İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi Dekan Vekili olarak görev yapmaktadır. İyi derece İngilizce ve Almanca bilmektedir.

Prof. Dr. Mehmet Seyfettin EROL

Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden 1993'de mezun oldu. Boğaziçi Üniversitesi'nde 1995'de Yüksek Lisans çalışmasını tamamlayan Erol, 2005 yılında Ankara Üniversitesi'nde yaptı. 2009'da "Uluslararası İlişkiler" alanında doçent ve 2014 yılında da Profesörlük unvanlarını aldı.

Uzmanlık alanları, "Jeopolitik", "Kriz Yönetimi", "Güvenlik", "Türk Dış Politikası" ve "Türk Dünyası" olan Prof. Erol'un, bu konularda çok sayıda bilimsel makalesi ve kitabı bulunmaktadır.

Avrasya Dosyası, Karadeniz Araştırmaları, Gazi Akademik Bakış, Bölgesel Araştırmalar Dergisi, Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları dergileri editörlükleri ile TRT, Kanal A ve BBN Türk'te radyo-televizyon programları yapan, Türkiye'nin önde gelen dergi ve gazetelerinde köşe yazarlığı yapan-görüşleri yayımlanan Prof. Erol, bu çalışmalarından dolayı 2007'de Türk Dünyası Yazarlar ve Sanatçılar Vakfı (TÜRKSAV) "Türk Dünyası Hizmet Ödülü", 2015'de Türkiye Yazarlar Birliği (TYB) "Basın-Fikir Ödülü" başta olmak üzere çok sayıda ödüle layık görülmüştür.

Ufuk, Ankara ve Gazi Üniversitelerinde dersler veren Prof. Erol, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde öğretim üyesi olarak akademik çalışmalarını devam ettirmektedir. Türkiye'nin önde gelen düşünce merkezlerinde (ASAM, SDE, GSAM, USGAM) uzman ve kurucu başkan olarak görevler üstlenen Prof. Erol, 2016'dan bu yana Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Kurucu Başkanı olarak bu alandaki faaliyetlerini devam ettirmektedir.